

Бознашр аз торнамои "Миллат"

- Чанд ҳафта пеш шоир Бозор Собир бо даъвати Эмомалӣ Раҳмон, президенти Тоҷикистон ба Ватан баргашт ва дар як сухбаташ ба радиои "Озодӣ" гуфт: "Холо дар чомеаи мо ду чараён ҳаст. Як чараён мардумро таблиғ мекунад, шӯрандозӣ мекунад, ки мо иронӣ шавем. Дигараш мегӯяд, ки афгонӣ шавем. Инҳо хамааш беҳуда аст. Бояд ирониву афгонӣ аз паси Тоҷикистон биёяд. Аз Тоҷикистон ободтар на Афғонистон аст, на Ирон. Набуд ва нахоҳад шуд...". Фикри Шумо ба ин назари шоир чист?

- Ба ними андешаи устод мувофиқам. Ин ки мегӯяд Афғонистон аз Тоҷикистон кафомонда аст. Аммо дар нисбати Ирон ҳам аз нигоҳи илми дунявӣ, ҳам адабиёти бадеӣ, ҳам дар илми гуманитарӣ ва ҳам тарзи зист ва ҳам одоби сухбат ва ҳам хунари ва ҳам чун давлат Тоҷикистон хеле кафост.

Фикр мекунам, мо набояд на роҳи иронӣ ва на афғонистониро пеш бигирем. Роҳро бояд пеш бигирем, ки тарзи сотсиалистӣ-демократӣ бошад ва чомеаи нав бизояд, ки як давлати пешрафтаи фарқкунанда аз Ирону Афғонистон бошад. Аммо дар ин роҳ моро лозим аст, захмати ба мисли бузургмарди англис-Вилиям Чонс, ки барояш ин чор мисраъро гуфтаам, бикашем:

Ба сӣ пистони дил чочи сухан зод,
Ба сӣ тифли забон шири дарӣ дод,
Ману мохо чӣ коре карда бошем?
Чӣ гурме барраашро шир накшод?!

- Дар идомаи ҳамон сухбат Бозор Собир мегӯяд, ки "адабиёти тоҷик акнун ҳеч идеале надорад". Ҷу рост мегӯяд?

- Адабиёти ростин ҳамеша як идеал дошт ва он сохтани инсонӣ комил ва бо ин идеал хоҳад монд, наметонам чанд хазор сол...

- Устод Бозор Собир Хофизу Анварию Чомиро гомосексуалист гуфта буданд. Бо ин андеша чӣ мегӯед?

- Устод ин суханашро дар сухбате, ки дар Иттифоқи нависандагон доир шуда буд, гуфта буд. Мавлавӣ дар Маснавий мисрае дорад, ки мегӯяд:

Авлиёро ҳамчу худ пиндоштанд...

Расидан ба покии сӯфӣ ё риндӣ низ зинаҳои поксозии дарунии худро дорад. Ин нируи поксозии дарун низ рӯянда аст ва агар дар оғоз аз пайи рӯендани он кӯшиш набошад ва дил ба шукуфоии ин дарахти маънавий надода бошад, ин кувва камрӯиш мемонад ё умуман намерӯяд. Ва тағӣ пойи нафс мемонад.

Вакте тӯтии кали "Маснавии маънавий" дар дӯкони калери мебинад, якбора овоз мебарорад:

Аз чӣ, эй кал, бо калон омехтӣ,
Ё чу ман аз кӯза рӯган рехтӣ...

Мавлавӣ ба тақлид киноя мезанад. Ҳаким Анварӣ, Хоча Хофиз ва Мавлоно Чомӣ ба

гурӯҳи як дарсадихо дохиланд, на ба 99 дарсадихо. Инҳо дар андешаи кулл буданд, на чузъ. Агар мисли 99 дарсадихо меандешиданд ва монанди онҳо, ҳар амале рост ояд, мекарданд, ба 1 дарсадихо намерасиданд. Анварӣ дар касидае сабаби аз бом ба замин афтоданаширо мечӯяд ва чандсад сол пеш аз Нютон ба хулосаи Нютон меояд. Хофизӣ покзабон дар умри худ аз сӯғи фарзандони мурдааш набаромадааст. Сӯғиё чун Чомиро дар пахлуи лутбозон гузоштан низ аз норасидагист. Якдарсадихо дар бораи ганчи хузур (зершуур), рӯҳи баланду поки инсонӣ меандешиданд, яъне аз ҳамон пиндори нек (ё хуб) ва бад, ки дар ҳар одам ҳаст, яъне аз ҳамон ду гавҳаре, ки Зартушт онҳоро огози зиндагӣ медонад. Агар даруни пиндори бад бошӣ наметавонӣ пиндори некро бубинӣ, аз даруни чунин пиндори торик чӣ гуна метавон чомеаро ба рӯшаниӣ бузург хонд? Рӯшноӣ ва торикӣ торикӣ! Ва то човидон чунин. Ҳам дар Авасто, ҳам дар Таврот, ҳам дар Куръон барои гомосексуалҳо сангсорро сазовор дидаанд.

Он бузургоне, ки устод Бозор ном мебаранд, аз хурдӣ Куръонро аз ёд кардаанд ва дар хонадони пок ба дунё омадаанд. Яъне, тухмаи покандешӣ дар дили онҳо кошта шудааст ва ҳеҷ имкон надорад, ки аз ин рӯшноӣ ба он зулмат, аз ин покӣ ба он ифлосӣ рафта бошанд.

Имрӯзҳо ҳам аз телевизиони иронии Амрико ва ҳам Афғонистон тафсиригарони Куръон андешаеро изҳор медоранд ба ин маънӣ: "Исломо 1400 сол аст, ки аз Куръон қач мебаранд". Яъне, мутаассибон аз ҳамон оғоз ба роҳи фитнаи худ рафтаанд ва асли маънии Куръонро ба як сӯ гузоштаанд. Агар ба "кофир"-кушиҳои бисёр берахмонаи онҳо сар карда аз асри 8 то имрӯз як нигоҳ кунед, фитнаи мутаассибонро рӯшан мебинед. Хангоме мутаассибони мазҳабӣ чунин қореро карда тавонистаанд, ба ину он аз ину он роҳ тӯхмат задан, дупула қор аст. Чомеа на аз дин ва на аз дӯзах тарсида аз пайи онҳо меравад, чомеа маҳз аз фитнаи мутаассибон метарсад ва аз ҳамин тарс худоро ҳам фаромӯш мекунад ва дарё шуда ба қанг мебарояд ва ҳуни мисли худро мерезад ва то рафт ваҳшитар мешавад. Дар ҳама замонҳо мардонии шарифе буданд, ки чомеаро ба сӯи покӣ мекашиданд ва ханӯз мекашанд, аз қумла, агар устод Бозор бо ин суханҳои дурушт чомеаро меҳаҳад поксозӣ кунад, қамина дар достони "Фариштаҳои орзу", ки миёни солҳои 1983-89 навишта ва дар китоби "Фурӯғ", ки соли 1990 қоп шудааст, дар "Нузули аввал" чунин байтҳоро нигоштааст, ки даъвати сӯғиёна ба сӯи рӯшноӣ ва покизагист чомеаро:

Ба ирфон, ки рӯи замин қо намонд,

Ба сад раҳ ба сӯи фалак по бимонд.

Ба гардун расидан намонд сахл,

Ки роҳе расонад ба қонгоҳи қаҳл:

Ба уммеди он ки ба якборагӣ,

Фурӯ монад одам зи хунқорагӣ.

Худоро зи қарҳи барин воқашонд,

Даруни дили одамонаш нишонд:

"Ки хунрезӣ одам ба дайри қавас,

Қу хунрезӣ яздонӣ пок асту бас,

Қасе гар қасеро қушад дар қаҳон,

Худоро қушад боре ӯ бегумон...".

Дарего қаҳолат ҳамон буду санг,

Қ-аз ирфон нарӯяд бар ӯ тухми нанг...

Сукрот беш аз 2500 сол пеш чунин андешид: "Қаро ман қасеро биқушам, ки на

мешиносамаш, на маро дидааст, на хонадони маро шинохтаву на озоре расонда аст!" Ва аз майдони чанг берун рафт. Давоми дуним хазор соли баъд чанд кас чунин кард? Фарқи якдарсадиҳо дар хамин. Якдарсадиҳо андешаеро меофаранд, ки 99 дарсадиҳо онро садсолаҳо ва гоҳо хазорсолаҳо мегардонанд ва заминаи рӯиши он ки омода шуд, на танҳо қабул мекунад, ки фаъолон ба роҳ низ мемонанд, албатта бо хидояти якдарсадиҳои нав.

- Зиёӣ бояд қувваи прогрессивӣ бошад. Хонандаи солҳои 90-ум суханронии Шуморо дар пленуми Иттифоқи нависандагон дар бораи зиёӣ, ки бо сарлавҳаи "Зиёӣён оё рӯшандиланд?" хуб дар хотир дорад. Имрӯз дар бораи зиёӣ чӣ мегӯед?

- Дар китоби камина "Бодгирех" чунин шеърҳо хам ҳастанд, ки соли 2006 ба нашр расидааст: Зиёӣи мо дар раҳи миллат

3 истгоҳ дорад:

Яке маҳал,

Дигар унвон,

Седигар чатан.

Раҳ ба раҳ башар низ мегӯяд,

Ба хотири он 3.

Муллои мо низ дар тариқати Худо

3 истгоҳ дорад:

Яке чонамоз,

Дигар сари хони мардум,

Седигар чатан.

Гаҳ-гаҳ миллат низ мегӯяд-

Ва аҳли исломро дар назар дорад,

Яъне, пеш аз ислом ӯ бузина будааст...

Ва ин сухан дуруст аст, ки мегӯянд: Миллате, ки ба худ меҳандад, миллати зинда аст!

Яъне дар рӯиш.

- Ба фикри Шумо адабиёт сиёсат аст?

- Дар даруни ҳар нафари мо компютере ҳастанд, ки ҳар нафаси қашидаи моро ба ҳисоб мегирад ва он компютер 30 дарсад сиёсат аст, 70 дарсад меҳр-ишқ аст ва яққол 1 тананду 1 чон.

- Дар як рубоие мегӯед, ки "...Шайтони сарои Каъбаро санг зананд". Хадаф аз гуфтани ин шеър чист?

- Рубоӣ чунин аст:

Дар косаи хуни халқ нон ранг зананд,

100 ақли чавон ба нашшаву банг зананд,

Шайтони дили хеш навозанд ба меҳр,

Шайтони сарои Каъбаро санг зананд.

Хадаф ҳимояи мағзи зинда, ганҷи ҳузури бузург, ҷашми бинои чавонон ва наврасон аст, ки онҳоро ба сӯи зиндагии зебо, созанда ва офарандаву осоиши бофаросатона мебарад. Ва дур бурдани онҳо аз фитнаи мутаассибон аст. Ин мутаассибон дар умри сарашон як сӯзан наофарандаанд, аммо ҳамеша созандаву офарандаҳоро кофир хонда, чомеаро ба ботлок кашондаанд.

- Холо баҳсе ки гоҳ гаҳе рӯ мезанад, баргаштани Русия ба марзҳои Осиёи Миёнаст. Шумо чонибдоред, ки Русия ба марзҳои Тоҷикистону Афғонистон баргардад? Ягона давлате, ки марзхояшро дигарон бонӣ мекунад... Фаластин ва Каноти Арабии Ғазза аст, ки зеро

гасби Исроил қарор дорад. Ин далел Шуморо хайрон накард?

- Чунбиши дарунии давлатҳои атрофро ҳукуматҳои Тоҷикистону Русия бехтар мешиносанд. Камина ба андешаҳои инсонӣ сару қор дорам, мисли ҳамон якдарсадихо ҷаҳон ва миёни андешаи якдарсадихо сарҳаде ва лашкаре нест, гайр аз мутаассибон. Аммо барои 99 дарсадихо зарурати сарҳад ва посбонӣ аз он буду ҳаст ва боқӣ мемонад. Ва гуноҳу савобаш ҳам дар гардани ҳуди онҳост. Мо ба ҷуз андеша ва сухан аслиҳае надорем, агар дарёбанд, хурсандем ва агар дарнаёбанд, хайрон.

- Пас истиклолияти Тоҷикистон чӣ маънӣ дорад?

- Як фармудаи бисёр ачиби Зартушт ҳаст, ки мегӯяд: "Некӣ дар санги саҳт пӯшидааст". Яъне, некӣ қардан қори саҳле нест. 99 дарсадихо дар хамаи давлатҳо, навобаста ба дараҷаи дониш, унвон ва мансабашон, қори ҳудро меқунанд ва навобаста ба замон. Албатта вобастагӣ дараҷа ба дараҷа ба пояи фаросат (маърифат)-и ҷомеагӣшон доранд. Озодӣ низ нисбист. Озоди (Истиклолият)-и мо низ вобаста ба ҳаминҳост. Масъулияти озодии шаҳрвандро на танҳо давлат, инчунин, пештар аз хама, ҳар шаҳрванд ҳудаш ба қардан бигирад.

Камина гуфтаи Зартустро чунин назм қардааст:

Ту он санги саҳтӣ, аё оми ранг,
Ки некӣ дарунат ниҳон гашта танг,
Аз инат занад бар сару пешу бун,
Ки он нури некӣ барояд бурун,
Ҷу сангӣ, на хомӣ ба нозаш диҳӣ,
Сарат нашканд қай ту бозаш диҳӣ...

(Ом дар нигоҳи сӯфиён ҳамон сарҷашмаи пиндори бад аст, ки дар ҳар қас ҳаст ва пиндори неки ӯ бо он дар ситез).

- Созмонҳои ҳоричӣ барои ҷилавгирӣ аз афзоиши миллатҳои "ҷаҳони саввум", ба вежа осеёҳои мусалмонҷабора, ки барои эшон "абҷорт" баробар ба қатли фарзанд аст, аз гунаи дигари таблиғ қор гирифтаанд: Гендер ва эмансипатсия меомӯзанд бонӯи тоҷикро. Хадафи асли ва усулии ин созмонҳо яқест; ҳалал ворид намудан ба фарҳанги табордорӣ! Ба фикри ман, бонувоне, ки ба сиёсати Гендер дода шӯдаанд, бояд донанд, ки паси грантҳои хангуфти қарбии гендерӣ доме истодааст. "Панири роӣгонро танҳо дар мушқапқак меғузоранд". Ё не?

- Эпидемияи дигаре ҳам ҳоло рӯ ба рушд аст ва ин на қамтар аз СПИД бало зоидан дорад. Хосса дар ҳонавайроншавӣ ва он сабаби рушди СПИД ҳам шӯдан дорад, ва номи он "рашқ" аст.

Ошо, ҳакими асри ХХ Хинд бонги ҳатар зада буд, ки "дар Хиндустон қамбағалон аз уҳдаи қӯдақашон баромада натавониста, фарзандашонро ба одамхӯрон (қанибал)-и он ҷо мефурӯшанд ва онҳо низ меҳаранду фарбеҳ қарда, қушта меҳӯранд, мисли барра". Баъдтар маълум шӯд, ки одамхӯрҳои воқеӣ миёни миллатҳои дигар низ будаанду ҳастанд.

Мисли хама қиз Гендер ҳам ду паҳлӯ дорад. Фарҳанги бараҳнагиро низ фоҳишаҳои Аврупову Амрика зидаи фосикони қаббори ҳуд алам қарданд, яъне, даруни 99 дарсадихо як навъ мубориза. 99 дарсадихо ба хама қори то имрӯз шиносу ношинос рафта метавонанд.

- Иддае аз муллоҳои бесаводи мо номҳои тоҷикиро маҷусӣ меҳонанду фаҳр аз исмиҳои арабӣ доранд ва ор аз тоҷикӣ...

- Аз рӯҳу дилашон ханӯз сояи ҳамон тарсе дур нашӯдааст, ки арабҳо борҳо бадтар аз

Чингиз ба сарашон афканда буданд.

- Нахустин тост-нӯшбоди амрикоӣ пас аз интиҳобот: "Ба саломатии сари президент!". Ва ин нӯшбодро усулан намояндагони аҳзоби мағлубшуда мегӯянд. Зеро аз ин соат ба баъд президенти интиҳобшуда президенти аҳли амрикоӣ ва атрофи он гирд меоянд, муттаҳид мешаванд. Зеро иттиҳоди миллат пирӯзии давлат аст. Ва ҳамакун як суол: Нафареро дидаед, ё шунидаед, ки нӯшбодан ин бошад: "Ба саломатии сари президент!?"
- Бале. Дар Иттифоқи нависандагон ва муассисаи нашриявии "Адиб".
- Зиёд мушохида кардаам, ки дар хона бештар суруд мусиқӣ ва ромишҳои ирониро мешунавед. Эҳсос мекунад, ки оҳангу наво ва сурудаҳои иронӣ касро гамзада, дилгир ва безор аз зиндагӣ мекунад? Аммо баракси он, дар мусиқии Гарб чунин рӯҳафтадагӣ билкулл нест ва шунавандаро гайрат ва рӯҳу қуввате мебахшад...
- Шеърӣ баланд, андешаи баланд, хунари баланд, мусиқии баланд, офаридаи баландро аз дариҷаи тамаддуни махсуси ин ё он миллат нигаристан ба назари камина галат аст. Зеро табиати бузург барои эҳтиёҷи худ онро бо дасти касе рӯи об мебарорад, ки худи табиати бузург омодааш кардааст. Боре ба замонҳои таърихи ин ё он миллат ва ин ё он дин нигаред ва рӯшан мебинед, ки ин бузургон новобаста ба замони таърихи ин ё он миллат ё бувиши ин ё он дин рӯ задаанд ва пешниҳоди чомеаи башар гардидаанд, то завқи инсонӣ комил буданро бупарваранд, тавре дар боло ишора кардем.
- Шашмаком рӯидаи дарбори бузург аст ва чаро оромгар аст? Шохон ҳамеша дар ситези бозихи дарбориёни бозингар ва талаби қонеънашавандаи худанд. Ва аз ин рӯ тамоми рӯз ӯ асабӣ. Ва хунармандон Шашмакомро ҳамчун доруи мӯътадил ва ҳамворсози табъи шохон сохтанд, то чомеаро аз хашми оташафшони онҳо то чое химоят кунанд. Ва оҳанге мисли Шашмаком ва ҳатто Фалакро мо қариб дар хамаи миллатҳо мебинем. Шашмаком оҳангҳои шӯх ҳам дорад. Аммо оҳангҳои халқӣ бештар шӯханд ва раксангез, чун халқ аз меҳнати қисмонӣ ҳаста мешавад, вучуди ӯ ҳам бештар талаби суруди шӯх мекунад то ҳастагии танро биафшонад. Агар эътибор дода бошед Гӯргӯлӣ ва гӯргӯлисароӣ низ, ки пеш аз "Шохнома"-сароӣ ҳам будааст, аз ҳамин дариҷа аст.
- Аммо наът рӯидаи зиндагии мурда ва таассуби пӯсонанда аст, чунон ки "Қаллаи пӯсида"-ро бо ҳамон оҳанги безори зиндагии зинда меҳонанд.
- Устод, сипоси беҳад барои сухбат!
- 1000 сола бошед!